

транспортних засобів будь-яких форм власності й видів діяльності;

– забезпечення адекватності санкцій (покарань), що застосовуються, до ступеня суспільної небезпеки порушень норм і правил;

– координації дій із забезпечення антитерористичної безпеки на транспорті;

– координації дій із використання транспорту з метою захисту населення і території в частині цивільної оборони, у надзвичайних ситуаціях природного і техногенного характеру, а також під час ліквідації їх, наслідків з одночасним недопущенням створення надзвичайних ситуацій під час експлуатації транспортної інфраструктури;

– формування єдиних принципів і підходів до професійного добору, підготовки й перепідготовки працівників транспортної сфери, регулювання їх праці;

– зміцнення кадрової професійної бази транспортної галузі, вдосконалення системи спеціалізованих навчальних закладів відповідно до перспективних вимог до висококваліфікованих фахівців транспорту.

Безперечно, здійснення державної політики транспортної безпеки є не лише засобом регулювання транспортного процесу, а й передусім інструментом забезпечення інтересів держави. Її ефективність визначатиметься чітким дотриманням обраних пріоритетів, надійним правовим, організаційним, матеріальним та інформаційним забезпеченням заходів державного регулювання безпеки перевезень, об'єднанням зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості для досягнення спільної мети ? запобігання реальним та потенційним загрозам виникнення аварій і катастроф на транспорті та їх наслідкам.

Джерела

1. Водний транспорт. Тривожні симптоми // Одеські вісті. – 2007. – 13 жовтня. – <http://izvestiya.odessa.gov.ua/index.php?go=Newspaper&in=view&id=8839>

2. Гушин В. Правовые и организационные основы обеспечения общественной безопасности в Российской Федерации при чрезвычайной ситуации: Автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 г. / Акад. МВД РФ. – М., 1998. – 39 с.

3. Електронний ресурс Укрзалізниці. http://uz.gov.ua/index.php?f=Doc.View&p=news_4587.0.news&lng=uk

4. Зеркалов Д. В. Безпека руху автомобільного транспорту: Довідник / Д. В. Зеркалов, П. Р. Левковець, О. І. Мельниченко, О. М. Дмитрієв. – К.: Основа, 2002. – 360 с.

5. Курзенков Г. Надзор за соблюдением законодательства по обеспечению безопасности в транспортном комплексе // Транспортная безопасность и технологии. – 2008. – № 2. – С. 5–7.

6. Про схвалення Концепції Державної цільової програми безпеки польотів на період до 2015 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 273-р. – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

7. Развадовський В. І. Державне регулювання транспортної системи України (адміністративно-правові проблеми та шляхи їх розв'язання): Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 р. – Харків: Національний ун-т внутр. справ, 2004. – 38 с.

8. Скакун О. Теорія держави і права: Навч. посіб. – Х.: Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. – 704 с.

5

Проблеми правового забезпечення протидії організованій злочинності та корупції

Олена ЖОВНЕР,
здобувач кафедри кримінального права і правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука (м. Рівне)

Активний розвиток ринкових відносин в Україні, становлення нових форм власності та підприємництва позначилися на структурі й динаміці організованої злочинності та корупції, прояви яких дедалі частіше фіксуються у кредитно-фінансовій та банківській сферах, у ході приватизації, зовнішньоекономічній діяльності, паливно-енергетичному комплексі, на ринку цукру тощо.

Організована злочинність і корупція стають нині істотним чинником посилення соціальної напруженості й дестабілізації суспільства, заважають оздоровленню економіки, упорядкуванню споживчого ринку, спричинюють деформацію нових форм економічних підприємницьких відносин. Дедалі більших обертів набирають

небезпечні процеси зрощування загальнокримінальної та економічної злочинності, зокрема лідерів злочинних угруповань із корумпованими посадовими особами органів влади та управління, правоохоронних органів.

Доказом активізації організованої злочинності та корупції є статистичні дані Національного банку Ук-

раїни. Зокрема, 2008 року поза контролем банків в обігу перебувало понад 3,5 млрд. гривень, що становить 43% грошової маси. Ці кошти обслуговують товарообіг, який не оподатковується, тобто тіннюву економіку, що зрештою призводить до зменшення прибуткової частини бюджету, до розгалуженої системи неплатежів, невиплати зарплати, банкрутства багатьох підприємств, тобто до підриву економічних основ держави.

Основними видами протиправної діяльності організованих злочинних угруповань на сьогодні є:

- масові розкрадання коштів, продукції, сировини, обладнання та іншого майна державних підприємств;
- здійснення різноманітних махінацій у кредитно-фінансовій і банківській системах;
- придбання за заниженими цінами об'єктів державної та комунальної власності, що приватизуються;
- використання комерційних структур із метою отримання пільгових кредитів, безмитного вивозу за кордон стратегічної сировини за демпінговими цінами, «перекачування» на рахунки іноземних держав валютних коштів тощо;
- контрабандний вивіз за межі України гостродефіцитних товарів, сировини, обладнання;
- підкуп державних службовців різних рангів із метою позитивного вирішення питань, пов'язаних із протиправною діяльністю.

Незважаючи на те, що боротьбу з організованою злочинністю та корупцією в Україні оголошено одним із пріоритетних напрямів, у Кримінальному кодексі досі відсутні поняття «корупція», «корупційне діяння», не визначено складу таких злочинів, не встановлено кримінальної відповідальності за їх учинення. Не віднесено корупційні дії і до обставин, що обтяжують відповідальність (ст. 41 КК); не передбачено такої кваліфікаційної ознаки в жодній зі статей кодексу.

На практиці виходить, що боротьба з корупцією здійснюється в умовах відсутності кримінальної відповідальності за такий злочин. Законом України «Про боротьбу з корупцією», прийнятим Верховною Радою 5 жовтня 1995 року, встановлюється лише адміністративна та дисциплінарна відповідальність. Однак до Кодексу про адміністративні правопорушення та Закону України «Про державну службу», прийнятого парламентом 16 грудня 1993 року, відповідних змін і доповнень досі не внесено, навіть попри те, що згаданим законом значно розширено спеціальні обмеження щодо державних службовців [4].

Певна недосконалість законодавства перешкоджає ефективності роботи спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю.

Нині в Україні не існує визначення організованої злочинної групи, її основних ознак. Відсутня й кримінальна відповідальність за членство в таких групах. Інструкція Генеральної прокуратури та МВС України для судових органів, як правило, обов'язкового характеру не має.

Через це непоодинокими є випадки ігнорування судами результатів слідства, викладених в обвинувальному висновку про здійснення злочинів організованими злочинними групами.

Певні труднощі виникають і в застосуванні Закону України «Про боротьбу з корупцією». Зокрема, у ст. 10 вказано, що керівники державних підприємств, організацій, установ та їхніх структурних підрозділів у разі виявлення або отримання інформації про здійснення підлеглими корупційного діяння в межах своєї компетенції зобов'язані вжити заходів щодо припинення таких дій і, не зволікаючи, повідомити про це відповідний державний орган.

Водночас у ст. 2 цього ж закону зазначено, що відповідальність несуть тільки державні службовці та

народні депутати. Згідно із Законом України «Про державну службу» керівники державних підприємств та значна більшість керівників державних організацій і установ, а тим паче їхні підлеглі державними службовцями не вважаються, бо не мають відповідного рангу, не складають присяги та не уповноважені на виконання функцій держави.

Залишається фактично невіршеним питання про практику застосування судами ст. 9 цього закону щодо відповідальності державних службовців і депутатів за неподання декларацій про доходи.

Отже, згадані суперечності не дають змоги працівникам органів внутрішніх справ, прокуратури та юстиції дійти остаточного висновку щодо суб'єктів корупційних діянь.

Визнаючи корупцію однією зі складових організованої злочинності, вчені розглядають її як засіб забезпечення державними службовцями «даху» кримінальним структурам і форму взаємодії та зрощування політичної, економічної еліти зі злочинним світом [1].

Наголошуючи на небезпечності тенденції проникнення представників організованої злочинності в органи державної влади й особливо зрощування представників влади з організованою злочинністю, П. Біленчук, С. Єркенов та А. Кофанов констатують, що в Україні поширюється процес «від грошей – до влади й від влади – до грошей», коли не лише злочинці можуть перетворюватися на владу, а й представники влади можуть ставати злочинцями [3].

Такої ж думки О. Кальман, який вважає, що організована злочинність у сфері економіки фактично не може існувати без підтримки й тісної взаємодії з владними структурами. В українських умовах це значною мірою зумовлено потребою легалізації чималих сум грошей, здобутих організованими злочинними угрупованнями у процесі злочинної діяльності [5]. Неодмінним елементом організованої злочинності, однією з основних її ознак є корупція, визнає Л. Багрій-Шахматов [2].

Проникнення представників організованих злочинних груп до органів державної влади та органів місцевого самоврядування має такі цілі:

- ухилення керівників і членів організованих злочинних угруповань від кримінальної відповідальності, зокрема за допомогою депутатської недоторканності;
- нейтралізація слідчих дій, оперативного-розшукових та інших заходів, які здійснюються правоохоронними органами стосовно організованих злочинних угруповань чи окремих їхніх членів;
- забезпечення «даху» для подальшої злочинної діяльності;
- забезпечення можливостей для нарощування свого капіталу, отримання інших незаконних переваг тощо [2].

Процес трансформації злочинності в сучасних умовах слід розглядати в таких аспектах:

а) як передбачений наслідок законів діалектики в поступальному розвитку соціуму, коли позитивні наслідки техногенних, комунікативних і інформаційних чинників неминуче породжують (як другий бік свого впливу) негативні явища і процеси;

б) як послідовну зміну в правовому полі економічної, організованої, корупційної та інформаційної форм структурної організації суспільства, що реалізують себе адекватно змінам базових форм організації суспільства, культур, цивілізацій і суспільно-економічних відносин;

в) як реакцію певних соціальних груп на нові соціально-економічні, політичні та ідеологічні суперечності, що найбільше загострюються під впливом глобалізації [5].

За статистичними даними МВС України (форма 1-ОЗ), 2008 року в Україні було виявлено (за результа-

тами закінчених кримінальних справ) 4723 особи, які вчинили злочини у складі організованих злочинних угруповань. Із них у складі корумпованих організованих злочинних груп злочини вчинили лише 304 особи, тобто 5,5% від загальної кількості. При цьому не всі з цих осіб є корумпованими представниками владних структур. Так, за даними МВС України, у складі корумпованої організованої злочинної групи вчинили злочини лише 107 (2,4%) представників органів державної влади.

Як відзначають опитувані співробітники виправних установ та свідчать дані пенітенціарної статистики, кількість ув'язнених у місцях позбавлення волі зростає не за рахунок учасників банд та інших організованих злочинних груп, а за рахунок злочинців, діяння яких не становлять великої суспільної небезпеки. Отже, проблема підвищення ефективності боротьби органів кримінальної юстиції зі злочинністю, особливо з її організованими формами, як і раніше, залишається однією з найактуальніших.

Слід наголосити, що найвпливовіші міжнародні організації, формулюючи рекомендації щодо підвищення ефективності боротьби з організованою злочинністю, особливу увагу приділяють боротьбі з корупцією. Так, ООН одним із стратегічних напрямів запобігання організованій злочинності вважає дослідження проблем боротьби з корупцією. У прийнятих 1990 року VIII Конгресом Організації Об'єднаних Націй «Керівних принципах попередження організованої злочинності та боротьби з нею» зазначено, що «необхідною умовою розробки програм із запобігання злочинності є дослідження проблем корупції, її причин, характеру, наслідків, взаємозв'язку з організованою злочинністю та заходів боротьби з нею» [6].

У доповіді Генерального секретаря ООН «Вплив організованої злочинної діяльності на суспільство загалом» на II сесії Комітету з профілактики злочинів та кримінального правосуддя Економічної і соціальної ради ООН (квітень 1993 року) йшлося, що корупція державних посадових осіб завжди була одним із засобів, яким надавали перевагу організовані злочинні угруповання, та складовою частиною їхньої стратегії і тактики, яким надавали перевагу перед застосуванням відкритого насильства. Гроші, що виплачуються у вигляді хабарів ватажкам підрозділів організованої злочинності, слугують джерелом подальшого інвестування, накладними витратами, виправданими з точки зору «справи», бо це значно збільшує шанси на успіх і ймовірну безкарність, знижує або зводить нанівець можливість розкриття злочину.

Досить актуальним є твердження, що звичайна злочинність наступає на суспільство, діючи проти його інститутів, зокрема й держави, натомість організована злочинність застосовує всі форми та методи, щоб спиратися на інститути держави й суспільства, використовувати їх у своїх цілях. Це використанню значною мірою здійснюється за допомогою встановлення й поширення корумпованих відносин.

Корупцію та організовану злочинність, на наш погляд, можна розглядати як певну цілісність або навіть обов'язковий структурний елемент одна одної (переважно корупцію як елемент організованої злочинності). Однак корупцію, як і організовану злочинність, можна розглядати і як самостійне соціальне явище. Корупція – це лише один із засобів, що їх використовує організована злочинність. Слід погодитися з тим, що факти отримання посадовою особою навіть численних хабарів за вчинення конкретних дій з використанням свого посадового становища є такими, що не дають підстав розглядати їх як прояви організованої злочинної діяльності. Організована злочинна група чи організоване злочинне угруповання цілком можуть

існувати і без корумпованих зв'язків. Інша річ, що відсутність таких зв'язків може неабияк ускладнити функціонування злочинних формувань і навіть унеможливити вчинення окремих злочинних діянь. Але це вже зовсім інший аспект, який свідчить про взаємний вплив, взаємозалежність цих явищ, їх переплетіння, про те, що вони живлять одне одного, сприяють взаєморозвитку. Наявність корумпованих зв'язків між організованими злочинними формуваннями й корумпованим чиновником – це своєрідна платформа для досягнення конкретного результату й забезпечення існування та функціонування цих двох явищ. Організована злочинність зацікавлена у створенні міцних позицій у владних структурах для відстоювання власних інтересів, забезпечення сприятливих умов для протиправної діяльності й уникнення відповідальності, а корупціонери, у свою чергу, – в розширенні можливостей організованих злочинних угруповань (фінансових, організаційних тощо). Тому значне поширення корупції неодмінно призводить до зростання організованої злочинності, а якісний і кількісний розвиток останньої неодмінно зумовлює збільшення кількості корупційних проявів, підвищує їхню небезпеку.

Тож можна дійти висновку, що в сучасних умовах під впливом глобалізації відбувається подальше зростання динаміки кримінальної злочинності (особливо корисливо-насильницької). Водночас спостерігається процес нового формоутворення (зокрема, економічна, особливо у фінансовій сфері, корупційна та організована злочинність доповнюється злочинами у сфері комунікацій, інформаційного, комп'ютерного, кіберпростору тощо). А отже, й виникає нагальна потреба розробки стратегії і тактики протидії злочинності, подальшого удосконалення правової практики суспільства і держави, посилення боротьби з негативними наслідками дій криміногенних детермінант.

Ефективність боротьби з організованою злочинністю в Україні, безперечно, багато в чому залежить від того, як належні структури держави проймаються відповідальністю, а також наскільки злочинці та корумповані чиновники безпосередньо на собі відчують реалізацію принципу невідворотності покарання за протиправні діяння.

Джерела

1. Аркуша Л. Коррупция – элемент организованной преступной деятельности // Юрид. весник. – 2000. – № 2. – С. 118–121.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Організована злочинність і корупція // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1999. – № 2. – С. 3; Багрий-Шахматов Л. В. Соотношение коррупции, рэкета и организованной преступности // Юрид. освіта і правова держава: Зб. наук. пр. – О., 1997. – С. 196–206.
3. Биленчук П., Еркенов С., Кофанов А. Транснациональная преступность: состояние и трансформация. – К.: Атика, 1999. – С. 31.
4. Денисюк С. Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією // Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією: Збірник НПУ. – Харків, 1999. – С. 65–68.
5. Кальман О. Взаємозв'язок організованої злочинності та корупції у сфері економіки // Вісник Академії правових наук. – 1997. – № 4. – С. 188–190.
6. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію // Упоряд. М. Камлик, Є. Невмержицький, Л. Доля та ін.; за ред. Б. Романюка та М. Камлика. – К.: Школяр, 1999. – С. 70.